

Szász Anna

Iskola a Zöld Kakashoz

Egy lehetséges modell a hátrányos helyzetű tanulók
középfokú képzésére

Magyarországon negyven évig – 1949-től 1989-ig – nem működtek magániskolák, alternatív tanintézmények. Első fecskéként 1989-ben jött létre a solymári Waldorf óvoda. Ezt követően viszont, a kilencvenes évek elején valószínűleg iskolalapítási boommak lehettünk tanúi. Egymás után alakultak a nyugat-európai reformpedagógiai irányzatokra épülő, magán-, illetve alapítványi iskolák. Többségük azon új vagy régi jobb módú csoportokhoz tartozók, akik meg tudják fizetni a hagyományos iskolákénál liberálisabb közegben folytatott elitképzést. Az egységes, nyolc plusz négy osztályos iskolarendszer a magánintézmények születésének, illetve az állami-önkormányzati iskolák előbbiekkal folytatott konkurenciaharcának következtében felbomlott. Jó-e ez, vagy sem, ennek megítélésére jelen dolgozatban nem vállalkozhatok. Az mindenesetre tény, amit különböző felmérések is igazoltak, hogy ma a tanköteles korú népesség 30 százaléka (!) valamilyen okból és valamilyen szinten sérült, aminek következményeként, testre szabott segítség nélkül, még a középiskolai tanulmányait sem képes elvégezni. Vagyis, a jövőjét tekintve tökéletesen esélytelen.

Azon az 1999-es Konferencia az értékközvetítés feszültségeiről című tanácskozáson, amelyet az MH Líceum Alapítvány rendezett, és amelyen pedagógusok, pszichológusok, szociológusok és filozófusok vettek részt, egyebek között ennek okairól és az iskolarendszer számára ebből adódó következményeiről vitatkoztak. A résztvevők hangsúlyozták: az egész közoktatás alapkérdése az integráció–dezintegráció.

A Zöld Kakas MH Líceum nem csupán arra vállalkozik, hogy a normál középiskolákból különböző okokból kihullott 15–25 éveseket eljuttassa az érettségig, de arra is, hogy személyiségük pozitív vonásait megőrizve, visszaintegrálja őket az oktatási rendszerbe, következésképpen a társadalomba.

Miért akar valaki Magyarországon hátrányos helyzetűek számára iskolát alapítani?

Kerényi Mária magyar szakos középiskolai tanár a Zöld Kakas igazgatónője és Dániel Júlia a helyettese, angol szakos, úgyszintén középiskolai tanár, kollégák és barátok, legfőként azért, mert a hagyományos, porosz rendszerű iskolákban nem érezték magukat igazán jól. Viszont mindketten megtalálták a hangot a zűrös gyerekekkel. Sőt, kifejezetten jó kapcsolatot tudtak velük kialakítani. Az 1996/97-es tanévben mind a ketten egy akkor induló középiskolában tanítottak, de

nem találták meg ott a helyüket. Szerettek volna valamerre továbbmozdulni.

„Juli, gyere, csináljunk iskolát!” – emlékezik vissza a kezdetekre Kerényi Mária:

– Mérhetetlen naivitással vágtunk bele. Elkezdtük szervezni a tantestületet, kerestük a helyet, hol fogunk tanítani...

Braun József, az MH Líceum Alapítvány elnöke végezte a szervezési munkát, az engedélyeztetési procedúrát, az ő feladata volt a gazdasági ügyek intézése, a pályázatokon való részvétel. Mai tevékenysége az említetteken túl úgy strukturálódik, ahogy az iskola fejlődik – például az információs rendszer kiépítésével, az iskolában keletkező adatok folyamatos számítógépre vitelével egészül ki.

A pályázatokat megírni, a pályázati pénzekkel elszámolni már önmagában jelentős munka. Ez a fajta önkizsákmányolás jellemző a civil szervezetekre.

Mivel az alapítvány családi-baráti alapon létesült – Kerényi Mária és Braun József élettársak, s a kuratórium tagja, Dániel Júlia és a negyedik tag, Szabó Mária szintén a baráti körükbe tartozik –, külön apparátusa nincsen. Felépíteni valamit a semmiből, ehhez – mint mondják – szükséges a teljes bizalom. Ez az ő esetükben eleve adott volt, illetve ma is az.

Braun József tevékenysége nélkül nem működne sem az alapítvány, sem az iskola.

Már némi távolságtartással beszél a közelmúltról:

– Egy ilyen intézményt életre lehelni hallatlanul kalandos vállalkozás. A kilencvenes évek közepén véget ért az iskolaalapítási boom, a gyereklétszám csökkent, az állam ennek következtében a magániskolák létesítését nagymértékben nehezíti. A közoktatás amúgy is az egyik legalaposabban szabályozott része a közigazgatásnak. Az iskola működésének feltételeit a közoktatási törvény írja elő. Maga az iskola mint önálló jogi személy egy kuratóriumi határozattal létrehozható, addig azonban nem működhet, míg nem teljesül az összes, törvényben előírt feltétel: az épülettől kezdve az illetékes főjegyző, az ÁNTSZ, a tűzoltóság és egyéb szervek engedélyéig, a tantestületig és a beiratkozott gyereklétszámig. Na de honnan lenne addig gyereklétszám, míg nincs meg az intézmény? Egyébként is, ami a törvényből kiolvasható, az a valóságban gyökeresen másként történik, számos olyan trükk van, amelyet az ember csak a tapasztalatok révén fedez fel. Ráadásként a jelenlegi kormány oktatási miniszterének első, 1998. augusztus elsejei rendelete *tételesen* meghatározta, hogy az iskoláknak milyen tárgyi feltételeknek kell eleget tenniük, a portaszolgálatról az udvaron lévő homokos ugrógödörig. Az állami-önkormányzati iskolák e feltételek teljesítésére kaptak három évet: azoknak az alapítványi intézményeknek, amelyeknek engedélyeztetése éppen folyamatban volt, a feltételeket *azonnal* kellett teljesíteniük.

Megjegyzendő, hogy az azonos elbírálás az iskolák fenntartásához szükséges anyagi támogatásban sem érvényesül. A két részből álló normatív támogatásból azt, ami minden tanulót alanyi jogon megillet – azaz a fejpénzt – az alapítványi iskolák is megkapják. A másik részt,

amelyet az úgynevezett közoktatási megállapodás alapján az állam, illetve az önkormányzatok tartoz(ná)nak fizetni, már nem. Ugyanakkor az *egyházi iskolák* az állam és az egyház deklarált szétválasztása, az állam kötelező világnézeti semlegessége ellenére megkapják ezt a második részt is.

Az iskola alapításának gondolata 1997 tavaszán merült föl, a tanítás még annak az évnek a szeptemberében megindult. Megvolt a hely: átmenetileg egy művelődési házban kaptak otthont, és megvolt a tanterület, a program, gyerekek is jelentkeztek, az engedélyeztetési procedura azonban nem ért véget. Az első évben a Burattino Általános és Szakközépiskola fogadta be őket, amelynek ugyan volt egy engedélye önálló középiskolai programra, de nem tudta azt elindítani. A társulás jogilag rendezett volt, ám a programjukra Kerényi Máriaék nem kaptak pénzt.

Az igazgatónő föltette a kérdést kollégáinak:

„Lehet, hogy egy árva buznyákot sem kapunk és akkor is végigcsináljuk a tanévet?”

Szerencséjük volt, végül is sikerült pénzt szerezniük pályázatok révén. Kaptak egyéb támogatást is: például a Budapesti és Pest megyei Mentálhigiénés Programirodától, a Soros Alapítványtól stb. Befejezték a tanévet. De év végén megint csak a bizonytalansággal kellett szembenézniük. Az otthont nyújtó művelődési ház igazgatója a következő évre már nem hosszabbította meg a bérleti szerződést. Újból helyet kellett keresni, újrakezdeni az engedélyeztetési procedúrát, mivel a korábbi feltételek megváltoztak.

Augusztus közepén találtak rá a József Attila lakótelepen egy hajdani bölcsőde elhagyott épületére. A Ferencvárosi Önkormányzattól bérleti díj fejében egyelőre négy évre megkapták. Olyan állapotban volt, hogy szeptemberben nem lehetett beköltözni. Átépítették, az eredetileg teljesen más funkciójú épület ma igen szerényen, de megfelel az iskola céljainak.

A program

Voltak elképzeléseik. Több mindent átvettek a reformpedagógiák módszereiből, de nem gondolták, és ma sem gondolják, hogy bármelyik módszer törhetetlen hívének kellene lenniük. Voltaképpen előbb volt meg a *célcsoport*, mint a program. Ám a célcsoportot is szűkebb határok között kellett meghatározniuk.

Dániel Júlia:

– Azt mondtuk, jöhetnek a *problémások*. Sok mindent végiggondoltunk, de a valóság lényegesen több és másfajta problémát sodort eléink, mint azt elképzeltük. A tanári karból sokan sokféle dolgoztunk, vannak tapasztalataink. Legtöbbet Győrik Edittől, a Belvárosi Tanoda vezetőjétől tanultunk. De úgy gondoltuk, többet ér, amit magunktól izzadunk ki, mint amit ortodox módon egy irányzatból megvalósíthatunk.

Lassan világosodnak az okok, hogy mitől válik egy gyerek hátrá-

nyos helyzetűvé. A gyerekek többsége ebben a mai rideg, szeretetlen világban sérül. Nagy részük valahogy mégis csak átvészeli. A mi gyerekeink az átlagnál érzékenyebbek. Nincs szinkronban az értelmi és érzelmi fejlődésük. A részképességeik között szakadékok vannak. Sok gyerekünk diszfunkciós: diszlexiás, diszgráfiás, diszkalkuliás. De ez azért még nem elég indok ahhoz, hogy valaki kipottyanjon a hagyományos középiskolából. E mögött mindig többféle ok rejlik. Személyes, illetve családi jellegű okok, amelyek egymásra halmozódnak és amelyeknek következménye az iskolai kudarc.

Mi úgy gondoljuk, fontos, hogy a gyerekeket megtartsuk a képzésben, hogy ne lefelé integráljuk, hanem fölfelé, s ha van olyan képessége, amiben kimagaslik, akkor arra kell építenünk. Fontos előre végiggondolni, mi szükséges ahhoz, hogy le tudjanak érettségizni. Fontos továbbá, hogy elfogadjuk egymást. Nem arról van szó, hogy a gyerek bármit tehet, hanem arról, hogy *elfogadom a személyiségét, szeretem őt*, ám ez nem jelenti azt, hogy adott esetben a tetteit is elfogadom. Ezt a fajta elfogadást otthon, a családban nem érzékelik, a társadalomban még kevésbé. Itt is sokáig tart, míg ráéreznek.

A Zöld Kakas Líceum pedagógiai programja két részből áll: az egyik rész tartalmazza az érettségi, a közismereti és egyéb tárgyakból a tantárgyi követelményeket, a másik az úgynevezett mentális blokk, amelyben van tanulásmódszertan, drámapedagógia, ön- és emberismeret, karriertervezés. A program talán legfontosabb alaptétele a kiszámíthatóság. A diákokat nem állítják váratlan helyzetek elé. Nincs váratlan feleltetés, nincs váratlan dolgozatírás. Legkevesbé lehetséges ilyesmi fegyelmezési vagy büntetési célzattal, ahogyan az olyannyira szokásos a hagyományos iskolákban. Azaz nincs *szívátás*. A tanulók mindkét félén megkapják az arra az időszakra vonatkozó részletes tanmenetet, a beszámolókat és dolgozatok pontos időpontjával. Az érettségi tárgyakból félévente vizsgázniuk kell.

Az iskola specialitása, hogy a tanév kezdetén minden diákjával szerződést köt: „A szerződés tárgya az iskola által működtetett középiskolai képzési programban Diák részvétele.” A szerződés tartalmazza a diák jogait és kötelezettségeit. A jogai között szerepel, hogy „Teljesítményéről, eredményeiről folyamatosan tájékoztatást kapjon: hogy tanulási problémái megoldásához segítséget kérjen.”

A diák kötelezettségei egyebek közt: „Az iskolába pontosan, tanulásra alkalmas állapotban érkeznek... Nem csinál olyat, ami másnak rossz... Az iskolába fegyvert, drogot, alkoholt nem hoz.”

Az egyéni szerződésekben szerepel minden olyan körülmény, ami az illető diákra vonatkozik. Milyen nyelvi csoportba kerül; ha diszkalkuliás, mit tanul matematika helyett; ha dolgozik, hogyan pótolja a mulasztott órákat stb.

Az újakkal ideiglenes szerződést kötnek, amelyben feltételül szabják, hogy az első félévben minden tárgyból jusson el a vizsgáig. A második félévben már vele is ugyanolyan szerződést kötnek, mint bárki mással.

A szerződés pontokba foglalja az iskola kötelezettségeit is, amelyek jórészt a diákok jogainak, illetve kötelezségeinek tükörképei. Például

a diák kötelességei közé tartozik, hogy „Mentort választ”, az iskoláé, hogy: „Mentort biztosít Diák számára.”

Külön fejezet a felek közötti megállapodás, mely szerint „Jelen szerződést közös megegyezéssel félévente egyszer módosíthatják.” Továbbá: „Amennyiben Diák jelen szerződésben vállalt kötelezettségeinek nem tesz eleget, Iskola képviselője szigorított tartalmú kiegészítő szerződés megkötését kezdeményezi...” Végül „Három kiegészítő szerződés nem teljesítése esetén Felek levonják azt a következtetést, hogy nem tudnak eredményesen együttműködni és megszüntetik Diák hallgatói jogviszonyát.”

Ezek a szerződések nem pusztán formalitások. Mindazok a diákok, akikkel beszélgettem, nagyra értékelik, hogy az iskola egyenrangú partnerként kezeli őket.

„Nem olyan, mint a többi, spártai iskola, ahol a diáknak kuss. Itt emberszámba vesznek” – mondta egy negyedik, illetve tizenkettedik osztályos fiú, hozzátéve, hogy számára ez az iskola az utolsó esély.

A szerződéseket természetesen az iskola is komolyan veszi. A kiegészítő vagy kis szerződések ugyan haladékat adnak a „Diák” számára, de a feltételek szigorúbbak, mint amelyeneket az alapszerződés tartalmaz. A diák hallgatói jogviszonyának megszüntetése azonban csak a legvégső eszköz.

Ottlétemkor két esetben is arról tárgyalt az igazgatónő, a helyettese, a diák osztályfőnöke és mentora, hogy milyen ajánlatot lehet tenni az érdekelteknek: az egyik lánynak, aki két osztályt végez egyszerre, de a megengedett óraszámnál többet hiányzott, és a másiknak, aki elmulasztotta a beszámolót a féléves történelemanyagból, noha ez volt a feltétele, hogy év végén érettségire tehesse. Mind a két esetben megtalálták a módját, hogy *ne kérdőjeleződhessenek meg* az iskola követelményei, ugyanakkor a feltételek a két diák számára is teljesíthetőek legyenek.

Az már nem az iskola szándékain múlott, hogy a két lány közül az egyiket elvitték a szülei.

Egy s más a diákokról

Párbeszéd-törredék.

Tanárnő:

„Most beszéljünk a munkáról. Nem szívatás lesz, hanem munka...”

Mi volt tegnap az ... órán?”

Diák:

„...Annyi a probléma... Ha én azt mind elmondanám... Az X. egy f! Gyűlölöm a ... órát! A matek viszont most király. Az N. olyan példákat ad, amiket én is meg tudok csinálni, és azt mondom, f...a. Ha oda akarok figyelni, de unalmas, akkor nem tudok odafigyelni...”

A Zöld Kakas Líceumban az 1999–2000-es tanévben 115 növendék tanul. Néhány, esetlegesen kiválasztott diákkal folytatott beszélgetésből nehéz levonni általános érvényű következtetéseket. Legföljebb valamelyest tájékozódhatunk.

Az kiderül, hogy a tanulók széles körből rekrutálódnak. Akad közöttük vidékről származó, kissé nehezebb felfogású lány, aki szerint az otthoni középiskolákban rosszak voltak a tanárok és a diákok. Az előbbiek nem voltak elég türelmesek, az utóbbiak pedig folyton heccelték: „Sokat kellett stresszben lenni.” Itt nem kell, itt jobb a közöség, jobbak a tanulmányi eredményei is.

Egy húszéves, kedves fiú, aki gyerekkori betegsége következtében már az általános iskolában is bukdácsol, az utolsó két évet egy alapítványi iskolában végezte, ahol „nem hideg, szürke, állami, hanem különleges tanárok tanítottak. Ott jó tanuló voltam, ott képes voltam elfogadni, hogy tanulni kell”, aztán a középiskolában megint nehézségei támadtak, átjött ide. „Ez jobban emlékeztet arra a másikra, ez is alapítványi, de most nem tanulok jól, ez most nehéz, nagyobbak a követelmények.” Többé-kevésbé tudatában van a korlátainak. Nincs más vágya: „Csak érettségizzek le... Az a fontos, hogy ne a szüleim tartsanak el... Dolgozni akarok. Tudni, hogy iksz ideig ugyanazt fogom csinálni. Olyan vagyok, mint egy öregember, nem szeretek változtatni.”

A növendékek között van olyan lány, akiről tudják, hogy éveken keresztül prostituáltként élt, leginkább azért, hogy eltartsa az anyját, de értelmes, és kellő segítséggel képes arra, hogy főiskolai diplomát szerezzen. Van egy kisgyerekes mama tanítványuk is, ő húszéves, és viszontagságos iskolai múlt áll a háta mögött. A Zöld Kakasban is most járja harmadszor az elsőt, de most egyéni tanrendű, egészen jó tanuló, érettségi után a Színművészetre szeretne jelentkezni. Gyakran bejár az iskolába, magával hozza a kislányát: „Ő így, egyévesen totálisan iskolagyerek, szeretik is, nyugodtan elmehetek órára, mindig van ember, aki vigyáz rá.”

Egy fiú – ki tudja, miért –, aki azt kéri, hogy ebben az írásban nevezem *Horizont*nak, egy Pest környéki szakközépiskolából pottyant ki, a hiányzásai miatt. Beteg volt, asztmás. Most is előfordul, hogy mulaszt: „De ezek olyan egészséges hiányzások... Itt jobb a levegő az emberek között. Nem nézik le az elsősöket... A tanulás most sem megy túl jól, korrepetálnak a tanárok, így tudok csak a félévi vizsgákra felzárkózni...”

S. húszéves, jó arcú, kulturáltan társalgó fiú: „Mindig baj volt velem, mindig deviáns magatartású voltam. Nem komoly dolgokról volt szó. Olyasmikről, amik nem fértek bele a tanárok elképzeléseibe a diákokról. Mindenholnan elkerültem. Több általános iskolába jártam, öt-hat gimnáziumba. Nekem nem lehetett szavam, mert a tanár az a tanár. A diáknak kuss. Nem tudják, mennyit ártanak vele. Meghúzzák, és már nem az lesz belőle, ami lehetne. Itt is tanulni kell. De ez az iskola más. Itt igyekeznek az embert nem teleszórni egyesekkel, ami nagyon fontos, lélektanilag is. Ezt az iskolát én találtam magamnak. Feküdtem otthon a nyári szünetben, a TV-ben volt egy beszélgetés Kerényi Marival... kisebb nyomozás után fölhívtam telefonon. Beszélgettünk. Megírtam a tesztek. Fölvettek. Ez tavaly volt. Ez volt az utolsó lehetőségem...”

A tanároknak is lehetnek konfliktusaik

Párbeszéd-töredék.

Diáklány:

– Tanárnő, megváltozott a rendszer? Eddig volt alku. Most nincs?

Tanárnő:

– Bizonyos dolgokban nincs.

Ebből a szóváltásból az óra folyamán csinos kis konfliktus kerekedett. A lány elszántan és kitartóan provokálta a tanárnőt, aki egy darabig igyekezett nem venni tudomást e törekvésekről, végül kiküldte a leányzót az osztályból.

Később az osztályfőnök, a tanárnő és a lány megbeszéltek az ügyet, próbálták elrendezni.

Aligha képzelhető el olyan iskola, amelyben nincsenek konfliktusok. A Zöld Kakas nemcsak abban különbözik a hagyományos iskolától, hogy itt a konfliktusokat nem söprik a szőnyeg alá, de abban is, hogy ezeket nem a tekintélyelv alapján rendezik. A diákok általában roppantul kritikusak, itt ez nyilvánosságot kap:

„Y. jobb tanár, mint X. – Y.-nak marha nagy szíve van, és sokat segít. Meg is van az eredménye, mindannyian tiszteljük” – fogalmazták meg az egyik osztályban a köz véleményét.

A Zöld Kakas tantestülete jelenleg harminc tanárból áll. A többség, Kerényi Máriát is beleértve, másutt is tanít. Ez részben kényszerűség, egy ilyen kis iskola nem tud minden szaktanárt teljes óraszámában foglalkoztatni. Részben pedig el akarják kerülni a belterjességet. A kapcsolatok ápolásának, a módszerek, tantervek, követelmények összehasonlításának a legegyszerűbb módja, ha a tanárok itt is, meg a hagyományos iskolákban is tanítanak. Az viszont fontos, hogy legyenek stabilan itt tartózkodó, kizárólag itt tanító tanárok is.

Egyikük Mislyenác Beáta, 27 éves, angol szakos tanár; a tizenkettedikesek osztályfőnöke, a kezdetektől együtt dolgozik az iskola alapítóival. Egyetemi hallgatóként egy évet tanított általános iskolában, de diplomásként szabályos középiskolában még nem.

Arra a kérdésemre, hogy miből, honnan a vonzalom a deviáns gyerekek, illetve ifjak iránt, azt válaszolja, hogy nehéz megfogalmazni, bár sokat töprengett ezen. Középiskolás kora óta érdekli, hogyan működik az emberi lény. Kiegészítő szakként pszichológiát tanul, negyedéves az ELTE-n, de amit ott előadnak, az szinte hihetetlenül elméleti.

– Az emberben sokféle érzés van. Én vidéken, egy igazán elmaradott környéken jártam általános iskolába, ahol nem vették figyelembe, hogy a gyerekek *mások*, ahol pálcával tartották fent a rendet. Én pedig egy rettenetesen megfélemlített, meghunyászkodó, nagyon-nagyon kiszolgáltatott gyerek voltam. Az volt a szerencsém, hogy utána bekerültem egy liberális szellemű középiskolába. Kezdetben nem is tudtam, mihez kezdjek, mert előtte nyolc évig megszabták minden lépésemet.

Itt mi nagyon ügyelünk arra, hogy a gyerekeink ne legyenek kiszolgáltatottak. A szerződéseket két, közel egyenrangú fél köti, de ők

nem tudják ezeket kezelni, meg kell tanulniuk partnerként viselkedni. Sokféle problémájuk van. Biztos, hogy a személyiségfejlődésük nagyon egyenetlen, egyrészt már felnőttek, másrészt a státusukat tekintve még gyerekek, emiatt az energiájuk szétforgácsolódik, nem elég ahhoz, hogy eredményesen tanuljanak. Volt egy nagyon értelmes, nagyon helyes, kezdetben roppant zárkózott, lassan megnyíló diákunk... aztán egyszer csak reggel nem tudott fölkelni. Fáradtság? Depresszió? Vannak, akik elkopnak, kimaradnak. Aztán visszajönnek a következő évben. Az ember reménykedik. Ez egy mindennapos küzdelem. Sokszor kifacsarva jövök ki az óráról. Máskor jól érzem magam, jó volt velük. Megint máskor meghaltam...

Kiss Tamás, 26 éves, történelem szakos tanár tavaly végzett a Miskolci Egyetemen. Ez az első iskola, amelyben tanít.

Ő a tapasztalatait ekként foglalja össze:

– Maximálisan leköt az iskola. Az érdekel, hogyan lehet ezt a lehető legjobban csinálni, amikor a diákokban nincs meg az érdeklődés, nincs igazán erős motiváció. Előre megmondták, nagyon nehéz munkám lesz. Még az év kezdetén volt egy nagycsoport, esetmegbeszélés a tanároknak, jelen voltak külsősök, a két iskolapszichológus is. Ott kiderült, hogy mindenkinek lehetnek konfliktusai, kisebb-nagyobb problémái. Kerényi Mária igazgatónőnek is. Alapvetően itt nem is olyan a tanári kar, mint egy hagyományos iskolában, itt egészen barátiak a kapcsolatok. Ami számomra vonzó, hogy ezeken az esetmegbeszéléseken, amikor a pszichológusok elemzik az emberek konfliktusait, soha nem ítélik meg, nem mondanak kizárólagos véleményt. Lehet vitatkozni. Mindenki elmondhatja, amit gondol. Ez jó. Nem érzem, hogy az, amit én csinálok, tökéletes, nincsenek olyan eredményei a diákoknak, amilyeneket szeretnék, de nem kell szégyellnem magam emiatt! Kell egy év, valamennyi gyakorlat, míg az ember megtanulja, hogyan kell egy osztályba belépni.

Mentálhigiéné

Az iskola nyíltan vállalt célja és feladata a sokszorosán sérült, kudarcot vallott gyerekeknek fogódzókát adni, mentális segítséget, olyan támasztékokat, amelyeket másutt nem kapnának meg. Többféle eszköz és módszer szolgálja ezt a célt. Az egyik legfontosabb és valószínűleg a leghatékonyabb a mentori intézmény.

– A mentor – mondja erről Kerényi Mária – a diák egyszemélyes segítője. Tudója a diák összes problémájának, öngyilkossági kísérlettől az abortuszig, gyereknevezéstől a szülésig, a családtagok össze- és szétköltözéséig. A mentor tartja kézben a diák ügyeit, kapcsolatot tart a többi diákkal, tanárral, esetleg külső segítőkkel. Az ember ezerszer többet tud a mentoráltjairól, mint amennyit más iskolában tudhat a diákjairól a tanár.

A mentort a tanárok közül a diák választja ki. Ha a diákkal bármilyen probléma van, megválasztásától kezdve a mentor, valamint

az osztályfőnök és a szaktanár igyekszik közösen megoldani a gondokat. A mentor intim ügyekről is értesül. Például arról, hogy a mentoráltja drogot használ.

A drog mint az ifjúsági kultúra ma kiküszöbölhetetlen része a tizen- és huszonévesek minden közösségében megtalálható. Elit iskolákban nagyjából a diákok ötven százaléka érintett, itt, a túlkoros, többé-kevésbé deviáns tanulóknak mintegy a nyolcvan százaléka.

– A drog – állítja Dániel Júlia – nem alapprobléma, hanem tünet. Azért használják, mert problémások. Nem titok, nem tabu, erőteljesen jelen van az iskolánkban. Birkózunk vele, megpróbáljuk kezelni.

A drogprobléma Boga Dóra és Varga Judit negyedéves szociális munkás hallgatókat is foglalkoztatja. Ők egyéves terepgyakorlatot végeznek a Zöld Kakasban, s így teszik föl a kérdést: Mi a teendő azokkal a gyerekekkel az iskolán belül és kívül, akik rendszeresen drogoznak? Egyáltalán kell-e velük valamit kezdeni? (A diákokat ők is gyerekeként említik, noha a többség nagyjából velük egykorú.) A válasz: természetesen igen, lehet mit kezdeni, és kell is. Azokkal, akikről tudható, hogy füveznek, foglalkozni kell. De – mondják – tanulni nem lehet, ha valaki *be van állva*. Nem az iskola feladata a leszoktatás. Viszont, véleményük szerint az ivásnak és a füvezésnek is megvan a maga kultúrája, erre kellene a diákokat megtanítani. Mindenesetre az általuk vezetett délutáni diáklklubban ez téma. A Mátrix című film, amelyet együtt néztek és vitattak meg, mélyen megérintette a tizen-nyolc-húsz éveseket.

A mentálhigiénés programba beletartoznak Körömi Gábor drámapedagógus órái is.

Cél: megmozgatni a gyerekek képzeletét, nyitottabbá tenni őket a világra és önmagukra. Szerepeket kínálni ennek az eleve nyugtalan, kereső generációnak. Pozitív élményeket a kudarcaik ellensúlyozására, feldolgozására.

– Nem vagyok pszichológus – hangsúlyozza Körömi Gábor –, nem is akarom ezt föl vállalni. Játszunk, beleképzeljük magunkat egy szituációba, például a droggal kapcsolatban, és ahogy ezt körüljárjuk, a dolog misztikuma megszűnik.

És hozzáfűzi:

– Nem egyszerű a diákokkal dolgozni, mert gyanakvóak, előítélet van bennük mindennel szemben, ami *fentről*, a felnőttek társadalmából jön. Túl sokszor átvágták őket, túl sokszor visszaéltek a bizalmukkal. Ha azt mondom, egyenrangú felek vagyunk, a tanári tekintélyemből veszítek, de a bizalmukat megnyerem.

A kérdés továbbra is kérdés: mit lehet a drogosokkal kezdeni mindazokon túl, amit az iskola megtesz?

Dániel Júlia válasza:

– Fontos tudni, hogy mi a feladatunk, és mi nem. Ha a gyerekek komoly problémái vannak, amelyek a tanulásban gátolják, akkor előbb ezt a problémát próbáljuk megoldani. Azoknak, akik rendszeresen kábítóznak, kénytelenek vagyunk felfüggeszteni a tanulói jogviszonyát, de segítjük, hogy terápiába kerüljenek és nem engedjük el őket; fenntartjuk a kötődésüket az iskolával.

A tanárok mentálhigiénéje, tekintve az átlagosnál jóval nagyobb terhelést, éppoly fontos, mint a gyerekéké. E célból értekezletet, tematikus megbeszéléseket tartanak, dramatikus esetmegbeszéléseket, pszichológusok irányításával. Ilyenkor terítékre kerülnek a konkrét, személyes pedagógiai problémák, ami óhatatlanul együtt jár az érzékeny felületek horzsolásával, de katartikus élményekkel is.

Vajha ilyen jellegű szembenézést gyakorolnának a hagyományos iskolákban is!

Karácsonyi Cigány Chanuka az alma materben

A Zöld Kakas mögött három iskolaév áll. A kezdeti viszontagságok után meglepő gyorsasággal konszolidálódott. Kialakult a program, az órarend, a működés rendje, s kialakultak a belső és külső kapcsolatok, egyebek közt a Ferencvárosi Önkormányzattal, a kerület iskoláival, a mentálhigiénés intézményekkel, a civil szervezetekkel.

További terveiket néhány mondatban vázolják föl az iskola vezetői:

– Megpróbálunk iskolaszerű iskola lenni. Szabályos tanévnyitót és tanévzárót tartunk, ballagást, szalagavatót. Van iskolanap, iskolai kirándulás, az osztályokról tablót csináltatunk. Mikuláskor bulit rendeztünk a kollégáink gyerekeinek. A Karácsonyi Cigány Chanuka, ez a minden gyerekünk számára megülhető ünnep a mi találmányunk, amivel hagyományt szeretnénk teremteni. Azt szeretnénk, ha az iskola szabályos alma materré válna, amire később a tanítványaink visszaemlékeznének, amiről mesélni lehet, ahová kötődnek, ahová visszatérnek.

A Horizont álnévű fiú, miközben beszélgettünk, azt mondta, a szülei nagyon örülnek, hogy ő idejár, hogy megtalálta a helyét az iskolában.

– Látják, hogy nyugodtabban megyek haza, nem izgulok a másnap miatt. Az otthoni haveroknak is szoktam az iskoláról beszélni. Én nem szégyellem ezt az iskolát. De a haveroknak azt szoktam mondani, az MH Líceumba járok. Ez azért komolyabban hangzik, mint a Zöld Kakas.